

Kadri Bey (Mehmet Kadri ÜÇÖK) (1881-1958)

Mehmet Kadri Bey, 1881'de Diyarbakır'da doğdu. Babası Nafiz Necip, annesi Fatma Hanım'dır. İlk ve ortaöğretimini Diyarbakır Askeri Rüştiyesinde tamamladıktan sonra Bursa İdadisinden mezun olarak Mülkiye Mektebine girdi. 27 Eylül 1905'te yüksek kısmını bitirerek Diyarbakır İl Maiyet Memurluğuna atandı. Stajını tamamladıktan sonra 31 Ocak 1907'de Siverek 28 Nisan 1908'de Viranşehir Kaymakamlığı görevinde bulundu. Son görevindeyken bir müddet Ergani Mutasarrıflığına vekâlet etti. 18 Kasım 1909'da Cizre, 1 Ekim 1912'de Palu Kaymakamlığına naklen atandı. 10 Eylül 1917'de Mardin Mutasarrıflığına getirildi.

21 Nisan 1918'de de Muş Mutasarrıfı oldu. Bu görevde iken TBMM'nin I. Dönemi için yapılan seçimlerde, Diyarbakır milletvekili olarak aday gösterildi. Neticede seçim o zaman ki merkeze bağlı olan Derik, Lice, Beşiri ve Silvan ilçelerindeki ikinci seçmenlerin mahallinde ve merkezdeki ikinci seçmenlerin Diyarbakır'da verdikleri oyların birleşmesiyle gerçekleşti. Sonuç olarak Mehmet Kadri Bey Diyarbakır'dan seçilen vekiller içinde en çok oyu alarak (131 oy) parlamentodaki yerini aldı. Seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra Hey'et-i Temsiliye'nin isteği doğrultusunda 19 Nisan 1920'de Diyarbakır Valisi Hüseyin Mazhar Bey tarafından Mehmet Kadri Bey'e seçim tutanağı gönderilerek hemen yola çıkması bildirildi. Dönemin ulaşım şartlarından dolayı bir ayda Ankara'ya vardı. Seçim tutanağı 18 Mayıs'ta genel kurulda kabul edilerek onaylandı.

Büyük Millet Meclisinin açılmasından sonra hükümetin kurulmasıyla İçişleri Bakanı Cami Bey'in (Baykut) imzasıyla 23 Temmuz 1920'de İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı'na 6000 kuruş aylıkla atandı. Diyarbakır milletvekili ve İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı görevlerini birlikte yürütürken, kendisini Mardin Mutasarrıflığı günlerinden tanıyan Mustafa Kemal Paşa, Mehmet Kadri Bey'e Van'daki Simko Ayaklanması'nı bastırmak için milletvekilliği göreviyle birlikte bölgeyi iyi bildiği için Van Valiliğine atanacağını söyledi. 11 Ağustos 1920'de Van Valiliği'ne atanan Mehmet Kadri Bey, uzun bir yolculuktan sonra Van'a geldiğinde Mecliste milletvekilliği ile memurluğu bir kişi üzerinde bulunmasını yasaklayan "*Nisâb-ı Müzâkere Kanunu*" 5 Eylül 1920 tarihinde kabul edildi. Mehmet Kadri Bey, kabul

edilen kanun hükmünce kendisine sorulduğunda valiliği tercih etmesi ile 14 Ekim 1920’de milletvekilliğinden istifa ettiğini Genel Kurula sundu. İstifası 19 Ekim 1920 tarihinde Mecliste yapılan oylama sonucunda kabul edildi. Mehmet Kadri Bey’nin milletvekilliğinden istifası üzerine Mecliste Diyarbakır milletvekillerinin sayısı altıya indi. Milletvekilliği görevi kısa bir sürdüğünden parlamentoda fazla bir faaliyeti bulunmamaktadır. Parlamentoda bulunduğu süre zarfında görüşülen kanun maddelerinin kabulü hakkında oy kullandı ve 2 defa takrir verdi. Bunun dışında Meclise sunulan 5 takirde de imzası vardır. Parlamentoda uzun bir süre kalmadığı için aktif bir siyasi hayatı yoktur.

11 Kasım 1922’de Urfa Mutasarrıflığına tayin edildi. 25 Şubat 1923’te birinci sınıf mülkiye müfettişi oldu. 4 Mart 1926’da Tokat, 10 Ağustos 1930’da Amasya, 27 Mayıs 1936’da Eskişehir ve 27 Haziran 1938’de Çorum Valiliklerinde görevlendirildi. Kendi isteğiyle 15 Nisan 1940’ta emekliye ayrıldı. I. Meclise üye seçildiği için kendisine yeşil şeritli istiklal madalyası verildiği gibi emekli aylığı da milletvekilliğinden bağlandı. Maliye Vekâleti Kazanç Vergileri İtiraz Tetkik Komisyonunda üye olarak çalıştı. Arapça, Farsça, Ermenice ve Fransızca bilen Mehmet Kadri Bey, evli olup Prof. Dr. Coşkun Üçok, Prof. Dr. Necip Üçok ve Orhan Üçok’un babasıdır. 29 Mayıs 1958’de Ankara’da vefat etti. Cebeci Asri Mezarlığında defnedildi.

Yalçın DOĞAN **KAYNAKÇA**

Arşiv Belgeleri ve Resmî Belgeler

Ceride-i Resmîye, 21 Şubat 1921, S 3

TBMM Arşivi, Mehmet Kadri Üçok’un Seçim Mazbatası, no:119.

TBMM Albümü (1920-1950) I, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Haziran, 2010.

TBMM Zabıt Ceridesi, D I / C 3, s.407.

TBMM Zabıt Ceridesi, D I / C 3, s.173.

TBMM Zabıt Ceridesi, D I / C 3, s.174.

TBMM Zabıt Ceridesi, D I / C 5, s.91.

Telif Eserler

AKAR, Hasan, “Tokat Valileri”, **niksardanismend.com** (Erişim Tarihi:2 Eylül 2023).

BEYSANOĞLU, Şevket, **Anıtları ve Kitabeleriyle Diyarbakır Tarihi-Akkoyunlulardan Cumhuriyete Kadar**, C II, Diyarbakır 1996.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem**, III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

DEMİREL, Ahmet, **Birinci Meclis’te Muhalefet İkinci Grup**, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.

DEMİREL, Ahmet, **İlk Meclis’in Vekilleri Millî Mücadele Döneminde Seçimler**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

ERDEHA, Kâmil, **Millî Mücadelede Vilayetler ve Valiler**, İstanbul 1975.

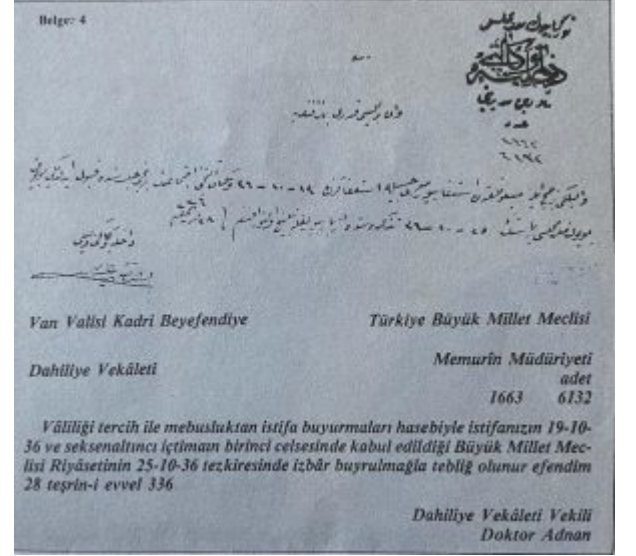
ÜÇOK, Coşkun, "I. Büyük Millet Meclisi Seçimlerine Işık Tutan Birkaç Belge", **Tarih ve Toplum**, S 41 / Mayıs 1987, s.8-11.

KANSU, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, II, TTK Yayınları, Ankara 2009.

MUMCU, Ahmet, "Prof. Dr. Coşkun Üçok Hayatı-Kişiliği-Eserleri", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C 2 / S 2, Ocak-Haziran1989, s.1-10.

SONGAN, Müjde, **Birinci TBMM'de Diyarbakır Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

EKLER:

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kadri-bey-mehmet-kadri-ucok-1881-1958/?pdf=6966> adresinden erişilmiştir